

Vredesonderhandelingen te Brest-Litowsk.

« Het Duitsche keizerrijk is bewust van den ernst der komende dingen. Het gaat om zijn toekomst. »

Hindenburg, hun beroemde opperbevelhebber, voegde er bij:

« Wij zijn in een harden kamp tegen onze vijanden gewikkeld... De onzinnigste geruchten gaan van mond tot mond door heel Deutschland... Duitsche leger van het Duitsche vaderland, verdedig u!... »

Rijkskanselier Hertling sprak in het Heerenhuis de volgende woorden:

« Het gaat hier om het bestaan van het Vorstendom en den troon. »

Al de provincies waren ten prooi aan een scherpe gisting. De lucht broeide van het nakende onweder.

Bij de Entente werd het zicht verruimd en kwamen de harten vol blijde hoop.

Ieder zal zich nog die gewichtige tijden herinneren toen, dag op dag, vernomen werd hoe het **Duitsche leger geslagen werd**. De depechen werden gelezen door een groote, samengehoopte menigte. Men geneerde zich niet om op luiden toon zijn tevredenheid uit te drukken.

België zou eindelijk verlost worden uit den klauw van de Barbaren, waarin het vier jaar gestikt lag.

Het bloed van onze bevolking zou gewroken, de **gruweldaad van Deutschland** gestraft worden.

Visé, Leuven, Dinant, Tamines! Gij, steden,

en gij, dorpen, waakt en bidt, want de ure is geslagen.

En gij, arme moederkens, die den dood uwer kinderen beweent, en gij, kinderen, die uw ouders zaagt martelen en dooden, hoopt, hoopt, de ure Gods gaat aanbreken.

De wolf zal zich verdedigen; uw land zal getuige worden van de woeste oorlogstooneelen, maar de vrijheid nadert; reeds dreunt de stap der gerechtigheid in de verte en de einders weerklinken van het zegegejuich der dapperen, die strijden voor uw verlossing.

Clemenceau, die groote man, aan wien de Franschen de overwinning te danken hebben, schreeuwt het uit:

« Wij zullen weldra de oude ketens zien verbreken der schreeuwendste verdrukkingen van het verleden ».

De hoop scheen als een middagzonne boven de landen die zoovele jaren hadden geleden.

Thans waren de kansen voor goed gekeerd. De slag der vier Rivieren (Marne, Aisne, Oise en Somme) had den opmarsch der vijanden tegengehouden. De Duitschers werden teruggeworpen en achtervolgd. In 1914 moest men naar de oprichting der legers wachten om den vijand te bevechten; thans vloeiden dag op dag de soldaten van het recht toe. Millioenen stonden gereed om den laatsten, den verschikkelijksten genadeslag aan Deutschland toe te brengen.

bied. Ook vroegen de Russen verplaatsing van de konferentie naar Stockholm.

De Duitschers antwoordden met een besliste weigering. Zij begrepen wel dat een inwilliging der Russische eischen hunne plannen geheel in de war zou sturen.

Het was immers hun geheim doel de randstaten — Koerland, Lithauen, Lijfland — in te lijven. Daarom zouden deze landen een Deutsche bezetting behouden. Onder de hoede der Duitse bajonetten zou dan een referendum worden uitgeschreven, waarbij dus een eerlijke, democratische volksraadpleging uitgesloten was.

De Duitschers verlangden ook hier een roofpolitiek te volgen.

Zouden de vredesonderhandelingen afgebroken worden? Een oogenblik scheen het daarop uit te loopen. Maar — we zezen er reeds op — Rusland was machteloos. Een nieuwe Russische vredesafvaardiging — onder wie zich de volkskommissaris Trotzky bevond — verscheen op 7 Januari te Brest-Litowsk. En de onderhandelingen, waarbij de Russen een lijdelijke rol te vervullen kregen, konden voortgezet worden.

Rusland begon af te brokkelen. Het gezag der bolsjewistische volkskommissarissen beperkte zich weldra alleen nog tot de gouvernementen Petrograd en Moskou. De Oekraïne zond zelfs haar eigen vertegenwoordigers naar Brest-Litowsk. In een manifest verklaarde de centrale Rada der Oekraïne dat het land op 20 November 1917 zijn zelfstandigheid had uitgeroepen.

Ook Finland had zich afgescheiden en reeds in begin 1918 was zijne onafhankelijkheid niet alleen door Rusland en Duitschland maar ook door Zweden, Noorwegen, Denemarken en Frankrijk erkend. Ook Finland knoopte afzonderlijke vredesonderhandelingen met Duitschland aan.

Verder had Siberië zich afgescheiden, evenals zoo door Duitschland begeerde gewesten — open het Don-gebied. In Estland en Lithauen — de haarde zich een krachtig streven naar onafhankelijkheid. Polen dreigde het slachtoffer der Duitse militaristische kliek te worden.

Op 10 Januari werden de vredesonderhandelingen hernomen. Daar beide partijen evenwel hardnekkig op hun standpunt bleven staan, bleef men om het doode punt beendraaien. Plots voelde Trotzky een dringende behoefte naar Petrograd te vertrekken. Onnieuw werden de besprekingen onderbroken. De leider der Duitse onderhandelaars, von Kühlmann, liet zich, tijdens een bespreking van den toestand in de hoofdkommissie van den Duitschen Rijksdag, heel wat minder vriendelijk dan enkele weken te voren over de bolsjewisten uit. Zijn aanvallige oecstndrift bleek heel wat bekoeld. « De bolsjewiki », verklaarde hij, « steunen eenvoudig op brutale macht. Hun argumenten zijn kanonnen en machinegeweren. » Als stichtelijk voorbeeld haalde von Kühlmann het Russisch ontreden in Finland aan, « waar de soldateska een heerschappij van geweld voert, zooals er in de ergste tijden van het czarisme niet eerder geweest is. »

Inderdaad woedde ook in Finland de burgeroorlog. De bolsjewiki wisten op 29 Januari de

regeeringsmacht te veroveren en bezetten Helsingfors.

Ook in de Oekraïne bleef het niet rustig. Te Charkof vestigde zich een arbeiders- en boerenregering, die het gezag der Rada weigerde te erkennen. Op de vredeskonferentie zou nu ook deze bolsjewistische regering vertegenwoordigd worden. Het zou er niet eenvoudiger om worden.

Trotzky keerde naar Brest-Litowsk terug. Men hernam de eindeloze besprekingen. Het geduld der Centrale onderhandelaars begon uitgeput te raken. De « Breslauer Morgenzeitung », verklaarde dat de Centrale delegaties niet naar Brest-Litowsk waren gegaan, « om Trotzky slechts gelegenheid te geven zijn waren wil te verbergen en de wereld met zijn revolutionnaire redevoeringen te vervelen ». Op een goed oogenblik verloor de Duitse generaal Hoffmann zijn laatste geduld en bracht zulks door een krachtigen vuistslag op de konferentietafel aan het verstand der Russen.

Terwijl men te Brest-Litowsk aldus moeizaam over de tot standkoming van den vrede onderhandelde, zag Rusland zich langs alle kanten door vijandelijke machten omringd. Wij spraken reeds over de bolsjewistische intriges in Finland en de Oekraïne. Nu kwam Roemenië er nog bij. Trotzky verklaarde desaan gaande, « dat hij den oorlog alleen tegen de Roemeensche generaals en bourgeoisie, niet tegen de Roemeensche... arbeiders zou voeren. »

Toch zou nu spoedig een eerste vredesverdrag tot stand komen. Op Zaterdag 9 Februari onteekenden de gevolmachtigden der regeeringen van Duitschland, Oostenrijk-Hongarije, Bulgarije en Turkije eenzijdig, en de gevolmachtigden der Oekraïnsche volksrepubliek anderzijds een vredesverdrag, het eerste dat sinds het uitbreken van den oorlog gesloten werd.

Hoofdzakelijk kwam deze vrede de Centralen ten goede. Hij herstelde den handel en opende de Centralen den weg naar Azië. Het bezette gebied werd ontruimd, de krijgsgevangenen vrijgelaten. Oorlogsschatting werd niet geeischt en de grenzen bleven ongewijzigd, met deze verandering dat de Oekraïne met een derde van Polen (het gouvernementengebied Cholm), vergroot werd.

Onmiddellijk volgde protest van Poolsche zijde. Ofschoon de Poolsche regentschapsraad aan de Duitschers zelf zijn ontstaan te danken had, liet hij zich niet onbetuigd. Hij trad af. De Poolsche vertegenwoordigers in den Rijksdag en in Oostenrijk protesteerden heftig. Na nieuwe onderhandelingen berustten de gedelegeerden van de Oekraïne er in, dat de grens volgens de ethnografische ligging en met inachtneming van de wenschen der bevolking later zou worden vastgesteld.

Niet beter kan men het karakter van dezen vrede omschrijven, dan de Oostenrijksche minister graaf Czernin het deed, toen hij hem een « broodvrede » noemde. Het gejuich in de Centrale landen was algemeen...

Men meende er nu zeker van de Oekraïnsche medewerking te zijn. Men rekende evenwel niet

Koning Konstantijn van Griekenland.

met de bolsjewistische elementen, die hun roode gardes op het graanrijke gewest afzonden. Groot-scheepsche plunderingen volgden. Het gevolg hiervan was een ultimatum aan de Russische regering.

Toen kwam de verrassing. Op 7 Februari werden eens te meer de besprekingen hernomen. Volgens de Deutsche bladen zou het nu ernst gaan worden. De « Post » schreef zelfs: « thans wordt er Duitsch gesproken. »

Trotzky maakte evenwel aan dat « Duitsch spreken » een zoo plots als onverwacht einde. In de zitting van 10 Februari deelde hij mede dat Rusland, zonder een formeel vredesverdrag te onderteekenen, den staat van oorlog met de Centrale rijken voor geeindigd verklaarde. Tegelijkertijd werd een bevel tot demobilisatie der Russische strijdkrachten aan alle fronten uitgevaardigd. Verdere besprekingen zouden kunnen gevoerd worden langs den weg van « het onmiddellijk verkeer » tusschen de betrokken regeeringen en de zich reeds te Petrograd bevindende kommissarissen der Centrale mogendheden.

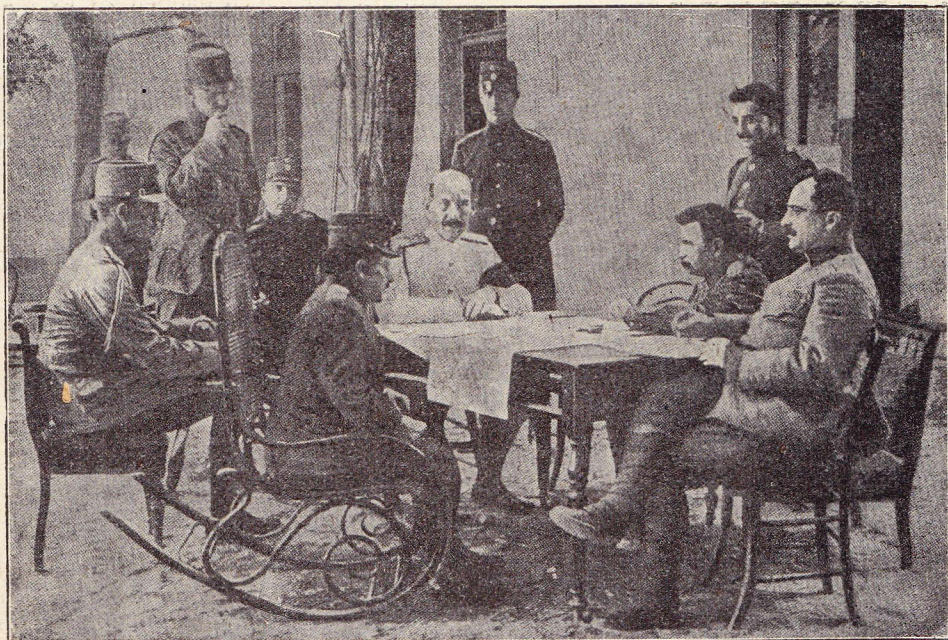
De verbazing was algemeen. De officieuze « Nordd. Alg. Ztg. » schreef dat « de raadselachtige Trotzky de wereld een nieuw raadsel opgaf », en gaf daardoor wel duidelijk de twijfelachtige

stemming weer, die zelfs in regeeringskringen heerschte.

De positie van Roemenië werd hierdoor al bijzonder hachelijk. Tot overmaat van ramp zond generaal von Mackensen aan het ongelukkig land een ultimatum, waarin opening der vredesonderhandelingen binnen de vier dagen geeischt werd. Wij hebben reeds in bijzonderheden beschreven, hoe de Duitschers den Roemeniërs den vrede afdwongen, zoodat wij den lezer naar onze uiteenzettingen desaan gaande verwijzen (blz. 1330 e. v.). Wij herinneren slechts aan deze feiten, opdat de lezer zich een goede gedachte van den gang der gebeurtenissen zou kunnen geven. De hoofdpunten vindt hij hier dus bondig herhaald.

Het verrassend besluit van Trotzky bood de Duitschers echter een goede gelegenheid. Zij lieten ze niet ongebruikt voorbijgaan. Op 18 Februari kondigde generaal Hoffmann het herneemen der krijgsbedrijven aan! En inderdaad hervam het Deutsche leger op 19 Februari om 4 uur 's morgens zijn opmarsch. Het 12de Russische leger sloeg op de vlucht.

Onder de bedreiging van dit offensief, zond Trotzky een mededeeling aan de Deutsche regering, waarin hij verklaarde, dat de Raad van volkskommissarissen zich genoodzaakt zag zich

Koning Konstantijn van Griekenland met officieren van den Generalen Staf.

formeel bereid te verklaren, de vredesvoorwaarden te teekenen.

Von Kühlmann scheen deze verklaring evenwel sceptisch op te nemen. Hij verklaarde inderdaad in de Rijksdagzitting van 20 Februari er eerst aan te gelooven, « wanneer de inkt van het vredeskontrakt droog geworden zou zijn. »

Onderwijl sloegen de Deutsche legers er lustig op los! Tegenstand ontmoetten zij zoo goed als niet. Hun opmarsch werd een militaire wandeling. Reval en Pleskau werden onmiddellijk bezet. De Turken hielpen van hun kant een handje en « bevrijdden » Trebizonde.

Op 21 Februari kwam een Russisch koerier te Berlijn met het door Lenine en Trotzky onderteekend vredesvoorstel. En op 24 Feb. om half vijf 's morgens besloten de volkskommissarissen de Deutsche vredesvoorwaarden te aanvaarden en opnieuw af te reizen.

Dientengevolge kon rijkskanselier von Hertling op 25 Februari in den Duitschen Rijksdag een « **nieuwe, groote, heerlijke mededeeling doen** ».

Tevens deelde hij mede dat de in Rusland ondernomen militaire operaties enkel « in naam der menscheijkheid » werden ondernomen ter bescherming van Lijf- en Estlanders; m. a. w. Duitschland zou nu zijn annexatieplannen door een bezetting verwezenlijken.

Het loerde reeds lang op deze provincies. Kunstmatig werd er, dank zij de medewerking van enkele grootgrondbezitters, die voor hun bezittingen vreesden, een z.g. sympathie-beweging voor Duitschland tot stand gebracht. Hun geroep om hulp steunde enkel op vrees voor de bolsjewistische praktijken. De bevolking zelf werd op geen enkele wijze geraadpleegd.

Hoe de Duitschers het zelfbeschikkingsrecht

geliefden te verstaan, bleek o. m. typisch uit netgeen er te Koerland gebeurde. Daar beriepen zij zich op de uitspraak van een z. g. nationalen Landraad, welke uit leden van den Landdag was samengesteld. De Landdag zelf bestond echter voor 80 p. c. uit vertegenwoordigers der ridderschap en der groot-grondbezitters, welke hun verkiezing aan de Deutsche bajonetten te danken hadden.

Deze vergadering ging in haar Deutsch-gezindheid zoover, dat zij niet aarzelde aan den Deutschen keizer... de hertogelijke kroon aan te bieden!

Trouwens, in den Duitschen Rijksdag zelt ging er protest tegen den Duitschen landhonger op. De afgevaardigde Dr Cohn verklaarde inderdaad tijdens de zitting van 22 Februari, dat « de zoogenaamde hulpkreten uit de Oostzeeprovincies slechts voorwendsels zijn voor annexatie, waartoe reeds lang besloten is. »

De gelegenheid was echter te mooi voor de Deutsche militaristen.

Rusland moest dus den vrede teekenen. Zulks geschiedde op 3 Maart, om vijf uur 's namiddags.

Meer vernederende voorwaarden, dan deze welke Rusland werden opgelegd, kan men zich moeilijk indenken.

Niet alleen Finland, de Oekraïne en Polen, maar ook Koerland, Lithuanië, Lijf- en Estland werden van Rusland losgemaakt. Rusland kreeg verbod zich voortaan met de binnenlandse aangelegenheden van deze gewesten in te laten, wier lot door de Centrale machten zou worden bepaald.

Rusland moest verder onmiddellijk ontruimen: de Anatolische provincies, die terug aan Turkije komen, Erdsjan, Kars en Batoem. Verder:

De Grieksche minister Venizelos

onmiddellijke en volledige demobilisatie van zijn leger.

Ook kreeg Rusland oparacht onmiddellijk vrede met de Oekraïne te sluiten, en diende het Oekraïensch gebied door de Russische troepen en de Rode Garde te doen ontruimen. Onmiddellijke ontruiming van Estland en Lijfland. Beide gewesten zouden door een Duitsche politiemacht bezet worden. Finland en de Alandseilanden dienden aanstonds door de Russische troepen ontruimd te worden. De kwestie der Alandseilanden zou later geregeld worden.

Zoo deden de Centralen hun macht gelden. Op de grofste en lompeste wijze schonden zij alle beginselen van gerechtigheid, waar het zwaard de overwinning had behaald.

In Rusland werden de onteerende bepalingen van het verdrag zeker niet op gejuich onthaald. Zooveel eergeroef had men er dan toch behouden, om er heel de bittere vernedering van te begrijpen. En toen het uitvoerend komiteit der sovjets er zijn goedkeuring moest aan hechten, deed het zulks noodgedwongen, maar met den wrok in het hart. Het kon zijn verzet slechts platonisch uiten in een scherp protest, waarin de Duitsche voorwaarden als « voorwaarden van politieke bandieten » werden genoemd. Op 16 Maart bekrachtigde het buitengewoon al-Russisch kongres van Sovjets en Kozakken-afgevaardigden het traktaat.

De Entente — die geweigerd had de vredesonderhandelingen te Brest-Litowsk bij te wonen — ontkende natuurlijk alle waarde aan het afgedwongen vredetraktaat.

Alhoewel artikel 1 van het vredesverdrag bepaalde, dat de oorlogstoestand tusschen Rusland en de Centrale landen was geëindigd, bleef het Duitsche leger oprukken, z. g. om de « Russische benden » te bedwingen! Oostenrijksche troepen namen deel aan dezen veldtocht, alhoewel de Oostenrijksche premier zulks eerst geloofchend had.

Van Finland tot de Zwarte Zee golfden de troepen over Rusland. De troepen van generaal Kirchbach trokken door Lijfland en Estland, dan over de Mohn-Sund, namen verschillende

steden. Na vijf dagen hadden zij Pskov bereikt en op 2 Maart stonden zij voor Narva, op enkel 150 km. van Petrograd.

Ten Zuiden nam generaal Eichhorn Pleskau, Polotsk en Borisov. Nog meer Zuidelijker — in de Oekraïne — waren de Duitschers de Oekraïners z. g. ter hulp gesnel in hun strijd tegen de Russen. Op 1 Maart namen zij Kiev.

Op slechts enkele dagen namen de oprukkende troepen 7,000 officieren en 60,000 soldaten gevangen, terwijl de oorlogsbuit 2,400 kanonnen, 5,000 mitrailleurs, 500 autos, 128,000 geweren, 800 lokomotieven en 8,000 waggons beoog.

Op 't oogenblik dat de vrede geteekend werd, liep de frontlijn westelijk van Narvalac-Peipous-Pskov-Polotsk-Borisov-Gomel-Kiev-Gorodiec.

De opmarsen werd voortgezet. Zelfs de Turken staken een handje toe. We meldden reeds hun sukses te Trebizonde; op 12 Maart veroverden zij Erzeroum. Geheel de Oekraïne werd door de Duitsch-Oostenrijksche troepen bezet. Zij trokken op naar het rijke mijn- en industriebekken van den Donetz.

Op 13 Maart werd Odessa bezet: De Turken trokken Batoem binnen, ingevolge het verdrag van Brest-Litowsk. Met uitzondering van den Kaukasus was geheel de Zwarte Zee nu onder Duitschen invloed gebracht. Ook de Baltische Zee onderging hetzelfde lot. Op 5 Maart bezetten de Duitschers de Alandseilanden, terwijl hun troepen aan den burgeroorlog in Finland deelnamen.

Wij zouden het verhaal over het machtsgeveel en het machtsmisbruik der Centralen tot in het oneindige kunnen voortzetten. Zelfs daar, waar zij z. g. als « beschermers » optraden, uitte zich hun willekeur op ondubbelzinnige wijze. Al wat niet strookte met hunne belangen, werd eenvoudig onderdrukt, en zelfs voor staatsgrepen deinsden de generaals niet terug. Bladzijden zouden met dit relaas te vullen zijn, zoo we ons niet tot de hoofdzaken dienden te beperken.

Wat er in Rusland, na het teekenen van den vrede, omging, ligt nog te zeer in het duister om er nu een overzicht van te geven. Alleen zij gezegd dat de anarchie steeds meer en meer om zich heen greep en de willekeur der sovjetkommissarissen slechts in de bloedigste dagen der Fransche revolutie haar weergade vindt.

We geven dan ook enkel in 't beknopt de voornaamste gebeurtenissen na het sluiten van den vrede van Brest-Litowsk weer.

Op 27 Augustus werd een Duitsch-Russisch aanvullingsverdrag onderteeekend. Hoofdzakelijk ging het in dit traktaat over de regeling van een aantal kwesties van politiek en militaire aard, ontstaan door het feit dat de betrekkingen van Rusland tot de grensvolkeren nog niet geregeld waren. Rusland erkende nu formeel de zelfstandigheid der randstaten, wat de « Vorwärts » deed schrijven dat deze zelfstandigheidsverklaring de mogelijkheid opende de Baltische provincies onder den scepter van Wilhelm II te vereenigen.

Op 14 Juni had Rusland een voorloopig verdrag met de Oekraïne gesloten, zulks na eindloze besprekingen. De moeilijkheden werden daardoor echter niet opgelost.

Generaal Sarraïl.

De Duitsche intriges in de Oekraïne, Finland en de randstaten vonden vrij spel. In de Oekraïne traden de Duitschers als heer en meester op, zoodat zij zelfs niet aarzelden in de regeeringsaangelegenheden in te grijpen en door een staatsgreep Duitschgezinde ministers aan het bewind brachten.

In Finland brachten zij het zoover, dat de Finsche Landdag op 9 Oktober prins Frederik van Hessen tot koning van Finland uitriep. Overbodig hier bij te voegen, dat deze koningskeuze geheel onder Duitschen druk gebeurde en de Finsche monarchistische partij dit besluit deed aannemen, ondanks het verzet der republikeinsche frakties, terwijl de socialistische leden verwijderd werden gehouden.

Niet treffender kon de Duitsche politiek in het Oosten worden in 't licht gesteld, lijk de afgevaardigde Dr Cohn het in den Duitschen Rijksdag deed:

« Ik wil het even hebben — aldus de afgevaardigde — over ons optreden in het bezette gebied. (De partijgenooten van den spreker roepen, doelend op het Duitsch bezettend gezag: « Roovers! Moordenaars! ») De randstaten zijn knekelhuzen geworden, waar het gebeente van de besten des lands verbleekt, die door de daartoe misbruikte Duitsche soldaten vermoord zijn. De heele oorlog is een familiëkwestie van de Hohenzollerns geworden. »

Herhaaldelijk hebben wij er reeds op gewezen, dat de burgeroorlog in 't bolsjewistische Rusland woedde.

Daarenboven hadden de bolsjewieken het hoofd te bieden aan allerlei aanvallen van anti-bolsjewistische legerbenden en van geregelde troepen,

lie langs overal het roode Rusland als in een ijzeren greep omsingelden.

De Tsjecho-Slowakken, die aan de zijde der Entente gevochten hadden, streden in den Oeral; Siberië bevrijdde zich van de bolsjewistische heerschappij, allerlei Russische generaals, die met 't nieuwe regiem geen vrede hadden, vereenigden troepen rond zich en bonden den strijd met de roode legers aan. De Duitsch-Oostenrijksche troepen vocnten in Finland en in den Krim. Verder mengde zich de Entente in den strijd.

Op 't einde van 1918 kan men den militairen toestand als volgt samenvatten:

Entente-oorlogsschepen lagen voor Sebastopol; Fransch-Grieksche troepen waren te Odessa, de Engelschen in Batoem en Bakoe, Russische troepen onder bevel van generaal Denikine opereerden in het Kouban-distrikt en Noordelijker nog deze van generaal Krasnof in het Don-gebied; terwijl ten Oosten op de Wolga de troepen van admiraal Koltchak slag leverden en Perm innamen.

De Tsjecho-Slowakken bezetten Ekaterinenburg; de geallieerde afdeelingen de Moermanskust en Arkhangel, de Engelsche vloot lag voor de havens van de Baltische zee.

In Azië bevond zich de Transsiberiaansche spoorweg in anti-bolsjewistische handen te Omsk en te Irkoutsk. Ten Oosten van het Baikal-meer nam de Fransche generaal Janin het bevel over de Tsjeeksch-geallieerde troepen. De Japanners, ten slotte, hadden den Amor-stroom en den Oussouri tot Vladivostok in hun bezit.

Gemeld zij nog dat in Juli de Duitsche gezant te Moskou, graaf Mirbach, en kort daarop generaal-veldmaarschalk von Eichhorn, opperbevelhebber der Duitsche troepen in de Oekraïne, alsmede zijn adjudant, als slachtoffers van bomaanslagen vielen. Van Duitsche zijde werd natuurlijk beweerd dat de duistere intriges der Entente hiertoe aanleiding hadden gegeven. De Duitschers konden zich immers niet voorstellen, dat er zelfs in 't ongelukkige Rusland nog patriotten woonden, die hen geen goed hart toedroegen.

Zoo eindigde 1918 in Rusland in vollen chaos. Nog heden is het niet duidelijk, hoe daaruit weer ooit een geregelde en geordende toestand kan ontstaan.

XVI.

OP DEN BALKAN

Griekenland tegenover de Centralen. — Aan het front van Saloniki in 1917-1918. — Binnenlandsche moeilijkheden in Bulgarije. — Het geallieerd offensief in Macedonië van September 1918. — Het Bulgaarsch leger op de vlucht. — Wapenstilstand met Bulgarije. — Troonafstand van Koning Ferdinand van Bulgarije. — De bevrijding van Servië.

Na den troonafstand van koning Konstantijn en nadat Venizelos weer de regeeringsmacht in handen had gekregen, was de Duitsche invloed

Generaal Sarraill inspekteert de troepen te Saloniki.

in Griekenland gefnuikt.

Venizelos verbrak de diplomatische betrekkingen met de Centrale landen; de schuldigen aan den moord op de Fransche matrozen zouden gestraft worden, (1) terwijl de Konstantijnsche ambtenaars uit hun ambt werden ontzet.

Buiten plaatselijke gevechten, grepen er in de tweede helft van 1917 en in den winter van 1917-1918 geen belangrijke gebeurtenissen op het front van Saloniki plaats. Gemeld zij alleen, dat in Oostelijk Macedonië de Bulgaren de Grieksche bevolking uitroeiden: 94 dorpen werden geheel verwoest, 32.000 Grieken kwamen om, waarvan 30.000 van hongor of ten gevolge der onderstande mishandelingen.

Op 20 December werd generaal Guillaumat tot opperbevelhebber der geallieerde legers van het Oosten, zulks in vervanging van generaal Sarraill, benoemd.

Toch bleef de gevechtsbedrijvigheid gering en tot plaatselijke akties beperkt. In Juni 1918 werd generaal Guillaumat op zijne beurt door generaal Franchet d'Espérey vervangen.

Het uur van den eindstrijd zou hier weldra slaan. Op 15 September zou de aktie ingeleid worden.

(1) Na de verraderlijke houding van Griekenland in 1916, werd het in November 1916 gedwongen zijn oorlogsmateriaal uit te leveren. Daar aan deze overeenkomst geen gevolg werd gegeven, ontscheepten 1200 geallieerde matrozen. Op 't oogenblik dat zij den top van een heuvel te Athene bereikten, werd er op hen gevuurd, alsmede op het Zappeion, waar admiraal Dartige du Fournet verscheen. De schuldigen aan dezen laffen aanval zouden nu gevonnist worden.

Laat ons even nagaan, welke troepen hier te genover elkaar stonden.

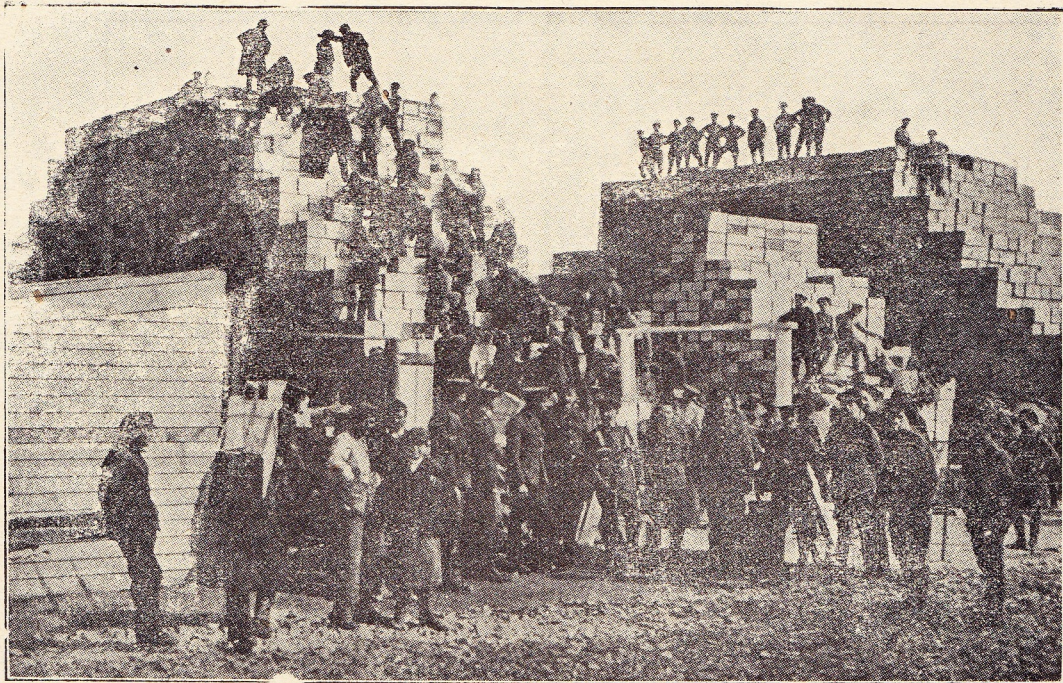
In September 1918 stonden op een front van 250 tot 300 km. tusschen de Devoli en de zee tegenover de geallieerde troepen haast uitsluitend Bulgaarsche divisies, nl. 276 bataljons, met een 250.000 Bulgaren. De Duitschers hadden op dit front nog enkel 3 bataljons jagers en 35 mitrailleur-afdeelingen. 1270 kanonnen konden de aktie steunen. In het geheel genomen en zonder de 50 Oostenrijksche bataljons mede te rekenen, beschikten de Centralen over 445.000 man onder de bevelen van den Bulgaarschen generaal Todoroff.

De Entente bezat daartegenover een indrukwekkende macht, samengesteld uit Engelschen, Franschen, Serviërs, Joego-Slaven en Grieken. Deze laatsten hadden, onder de leiding van Venizelos, een leger van 200.000 man gemobiliseerd. Tusschen de Devoli en de Adriatische zee stond het 19^e korps van generaal Pflanzer-Baltin.

Deze sloeg de Italiaansche troepen terug, welke de Oostenrijkers uit hun stellingen verdreven hadden.

Om een goed inzicht in het verloop der krijgsg gebeurtenissen te hebben, is het noodig dat wij voorafgaandelijk den binnenlandschen toestand van Bulgarije schetsen. Het enthousiasme voor den oorlog was hier zeer geluwd. Een kabinetskrisis ontstond, welke den Duitschgezinden premier Radoslawoff tot aftreden dwong en den Entente-vriend Malinof aan het bewind bracht. De gezindheid in het leger was slecht, deserties kwamen in grooten getale voor. Ziehier hoe een Balkan-korrespondent den toestand in het Bulgaarsch leger vóór het intreden van het geallieerd offensief schetst:

« Reeds langer dan een jaar was het herhaaldelijk voorgekomen, dat onderofficieren en solda-

Aankomst en het opstapelen van blikken dozen met vleesch en beschuit voor de Geallieerden te Saloniki.

ten, reserve-officieren zelfs, eenvoudig zonder verlof hun korps verlieten, omdat zij thuis noodig waren, en om het volk — vooral de boeren — niet te ontstemmen, waagde men het niet er met gestrengheid tegen in te gaan. Allerwege, ook in de omgeving van het nieuwe kabinet Malinof, werd verzekerd dat Bulgarije geen derden winterveldtocht meer zou meemaken, dat Bulgarije door Duitsland werd geëxploiteerd en eigenlijk oorlog voerde ten voordeele van Duitsland. Voor een winterveldtocht werden nagenoeg geen voorzorgsmaatregelen genomen. Er was gebrek aan uniformen, kapotjassen, dekens, ondergoed, enz. Eindelijk, na langdurige onderhandelingen, zond Duitsland 250,000 stel uniformen, doch zonder kapotjassen, een levering geheel onvoldoende om het geheele leger opnieuw uit te rusten.

Aan het front werd den nieuwen minister, die zich daarheen had begeven om zich persoonlijk van de behoeften en de stemming van de troepen te vergewissen, onbewimpeld verklaard, dat men niet bereid was door te vechten, zoolang men niet voldoende werd verzorgd, gekleed en ondergebracht.

De algemeen verbreide opvatting, dat voor Bulgarije het einde van den oorlog op handen was, kreeg nieuw voedsel door de omstandigheid, dat er voor de den 1/14 September opgeroepen lichter van 1899 niets was voorbereid. De dien dag onder de wapens gekomen rekruten vonden noch uniformen, noch nachtleger, noch schoenen, zoodat ze, met uitzondering van hen, die zich zelf konden en wilden uitrusten en onderhouden, weer tot nadere oproeping naar huis werden gezonden. »

Op 15 September kwam dus het geallieerd offensief los. Alle voorbereidingen tot den aanval waren zorgvuldig geheim gehouden. Het was in den sektor van Sokol-Dobropolie-Vetrenik, dat de aanval zou geschieden. Het 2° Servische leger Stepanovitch zou hier, door enkele Fransche divisies voorafgegaan, de aktie inzetten.

Het terrein van den strijd bood den aanvallers geen gemakkelijke taak. Zij moesten inderdaad den Sokol (1383 m.), den Dobropolie (1700 m.) en den Vetrenik (1440 m.) overtrekken.

Het welslagen van dezen aanval overtrof echter alle verwachtingen. Reeds den 15ⁿ September, werd de eerste Bulgaarsche stelling stormenderhand ingenomen. Het vijandelijke front scheurde over een lengte van 11 km. De verwarring was groot, geheel het front ten Westen van de Wardar werd aan het wankelen gebracht. Het 2° Servische leger maakte er van gebruik om binnen de ontstane kloof te dringen.

Op 17 September werd de opmarsch voortgezet. Franchet d'Espérey beveelt den tweeden aanval, waarmede de Britten gelast zijn.

Den 18ⁿ komen deze in het vuur. Zij bereiken hun doel bij het meer Doiran, maar mislukken ten Oosten ervan. Toch is de ontreddering in het Bulgaarsche leger nu algemeen geworden.

Het komt er nu op aan de vruchten van deze eerste overwinning te plukken. Het Bulgaarsche leger moet in tweeën gesneden worden.

Snel wordt de opmarsch voortgezet. Den 20ⁿ trekken de Fransch-Servische troepen over de Tsjerna. Reeds is men 45 km. op een frontlengte van 40 km. opgerukt.

Nieuwe Entente-strijdkrachten werpen zich ten Oosten en ten Westen van den zak van Po-

Kaart van het geallieerd offensief tegen de Bulgaren.

losko in het gevecht. De Bulgaren slaan overal op de vlucht.

Den 22ⁿ begint de algemeene achtervolging van Monastir tot de Wardar. De spoorlijn Uskub-Saloniki wordt afgesneden.

Het begin van het einde nadert. Het Bulgaarsche leger ontloopt overal het gevecht. De ontmoedigde soldaten werpen hun geweren weg. Heelder konvooien worden buit gemaakt.

Prilep wordt bezet op den 24ⁿ; tusschen Gradsko en het meer Doiran trekken de Ententetroepen over de Wardar. Vestingen vallen, worden zonder veel strijd ingenomen.

Op 26 September overschrijden de geallieerde legers de Bulgaarsche grens en de Bulgaarsche stad Stroumitza wordt bezet. Dan vallen Kruchovo, Veles en Resna.

De opmarsch is buitengewoon snel gegaan. De overwinning is volledig.

Ook het Oostelijk Servisch leger rukt op langs de Wardar, alsmede naar Egri-Palanka en den weg naar Sofia; ten Westen naderen geallieerde afdeelingen de terugtochtslijn Kitchewo-Gostivar. En andere troepen, die naar den bovenloop der Strouma oprukken, trekken op hun beurt over de Bulgaarsche grens.

Op 29 September is de Fransche ruitery te Uskub.

Dienzelfden avond werd de wapenstilstand te Saloniki geteekend.

Deze wapenstilstand was door onderhandelingen vooraf gegaan.

Reeds geruimen tijd hadden er geruchten van geheime besprekingen tusschen agenten van

Aankomst van Fransche infanterie te Saloniki.

Bulgarije en de Entente geloopten.

Het bleek dat de vroegere minister-president Gesjof, die in 1915 aan de zijde der Entente had willen ingrijpen, sedert geruimen tijd te Genève vertoefde en daar voeling met de Entente had gehouden.

De regeeringswisseling hebben wij reeds gemeld. Verder stemde het verblijf van koning Ferdinand in Duitschland tot nadenken.

Ten slotte had Bulgarije geen algeheele voldoening bij het sluiten van den vrede met Roemenië verkregen. Het vraagstuk der Dobroedsja werd, voornamelijk onder invloed van Duitschland, niet definitief geregeld. Grensgeschillen met de Turken waren ook al niet van aard om de betrekkingen tusschen de Bondgenooten nauwer toe te halen.

Op 25 September, om 5 uur 's avonds, had zich een Bulgaarsch onderhandelaar aan de Entente-lin aangeboden. Hij vroeg in naam van den opperbevelhebber Todoroff, een wapenstilstand van 48 uur, «om de aankomst van twee gevormachtigde afgevaardigden van de regeering te Sofia mogelijk te maken, welke met de toestemming van koning Ferdinand kwamen, om de voorwaarden van een wapenstilstand en eventueel van den vrede vast te stellen.»

Generaal Franchet d'Espérey weigerde de vijandelijkheden te staken, maar verklaarde zich bereid de Bulgaarsche gevormachtigden te ontvangen.

Deze kregen toestemming de Engelsche lijn over te steken en werden naar Saloniki geleid.

Den 29ⁿ ontving generaal Franchet d'Espérey hen en deed hun de voorwaarden der Entente

kennen. Deze werden allen aangenomen. Reeds denzelfden avond om 11 uur, werd de wapenstilstand geteekend. De vijandelijkheden hielden den volgenden dag, des middags, op.

De voorwaarden der geallieerden kunnen als volgt worden samengevat: Volledige breuk van de Bulgaarsche regeering met hare Centrale bondgenooten. Waarborgen ter beveiliging der geallieerde krijgsvruchtelingen. De vredeskongferentie zal over de definitieve territoriale regeling in den Balkan beslissen. Alle gevaar van Bulgaarsche zijde voor de krijgsvruchtelingen der geallieerde legers moet worden verhinderd. Dientengevolge: demobilisatie van het Bulgaarsche leger of zijn gebruik elders tegen Bulgarije's bondgenooten. Ontnuiming door Bulgarije van alle gebied buiten Bulgarije, dat zijn leger sedert het uitbreken van den oorlog bezet hield. Overgave aan de geallieerden van alle transporten, booten en spoorwegen. De geallieerden moeten vrijen doortocht hebben door Bulgarije en zullen de punten van strategische waarde bezetten. De geallieerde krijgen kontrole over de Donauscheepvaart. Aan de Duitsche en Oostenrijksch-Hongaarsche bevelhebbers wordt vier weken tijd gelaten, om hun troepen en militaire organisaties uit Bulgarije terug te trekken.

Ten slotte werd bepaald, dat de gesloten wapenstilstand een zuiver militaire kongventie omvatte.

De waarde van de gesloten overeenkomst was vol betekenis voor de geallieerden. Niet alleen werd door Bulgarije's afvalligheid een wig in het Centrale blok gedreven; van overwegend belang

Landing van de Geallieerden in Saloniki. — Fransche troepen op marsch.

was het daarenboven, dat 'Turkije van zijn bondgenooten over land geïsoleerd werd en de weg naar het Oosten aan de Centralen werd afgesneden.

Verder opende de wapenstilstand den weg naar den Donau. De toekomst werd duister voor de Centrale landen.

Terecht mocht de «Vorwärts» dan ook schrijven, «dat het Deutsche volk nu alleen bleef tegenover de Franschen, Engelschen en Amerikanen, met den rug tegen den muur en den dood voor ons».

De Duitsch-Oostenrijksch-Hongaarsche troepen, die ter versterking van het bedreigde Bulgaarsche front gezonden werden, kwamen te laat. Voor 't eerst faalde de militaire machine...

Niet onbelangrijk was de rol, die de Amerikaanse zaakgelastigde in Bulgarije, konsulgeneraal Murphy, in de voorafgaandelijke onderhandelingen had vervuld. Niet alleen moet hij op de hoogte zijn geweest van het vredesaanbod, dat midden Juli aan Bulgarije door de Entente was gedaan, maar 't was zijne bemiddeling, die nu, op dit kritiek oogenblik, werd ingeroepen. Hij aanvaardde de opdracht en vergezelde zelfs de Bulgaarsche gevolmachtigden naar Saloniki.

In dezen tijd van groote beroeringen, bleven de verrassingen niet uit. Nauwelijks was dan ook de wapenstilstand gesloten, of Bulgarije onderbond er — binnenlandsch — de gevolgen van.

Op 3 Oktober vaardigde koning Ferdinand een manifest uit, waarin hij verkaarde ten behoeve van zijn oudsten zoon, kroonprins Boris, afstand van den troon te doen. In het manifest zegde de vorst o.m. «Gezien de omstandigheden, welke zich in het koninkrijk hebben voorgedaan en die van iederen burger vrijwillige offers voor het

welzijn van ons dierbaar vaderland eischen, wensch ik zelf het eerste voorbeeld van offervaardigheid te geven.»

Prins Boris aanvaardde de regeering en meldde zulks op 5 Oktober in een proklamatie, waarin we o.m. lezen :

«Ik breng ter kennis van het Bulgaarsche volk, dat ik heden den troon der Bulgaarsche Czaren beklim, onder den naam van Boris III.

Geboren op den schoonen, Bulgaarschen grond, geestelijk zoon van den orthodoxen godsdienst, opgevoed te midden van mijn geliefd volk, deelgenomen hebbende aan zijn vreugde over zijn schitterende heldenfeiten en zijn onophoudelijken vooruitgang, steeds bezielde door zijn idealen en doordrongen van zijn democratischen geest, die zich heeft geuit in zijn traditioneele strijd voor vrijheid en onafhankelijkheid, zoowel als in zijn publieke en maatschappelijke instellingen, verklaar ik plechtig, dat ik de grondwet zal eerbiedigen en getrouw en met zelfverloochening het welzijn en den voorspoed der natie zal dienen.»

Koning Ferdinand verliet, in gezelschap van prins Cyrillus en een groot gevolg, Bulgarije, om zich te Coburg te vestigen.

Op 5 Oktober keurde de Bulgaarsche nationale vergadering — de Sobranje — in geheime zitting, het beleid der regeering in verband met het sluiten van den wapenstilstand goed. Daarmede was dan Bulgarije's afvalligheid een voldongen feit geworden. De gevolgen zouden uiterst belangrijk zijn, zooals wij in het verdere verloop der gebeurtenissen zullen zien.

Na het sluiten van den wapenstilstand lag de weg naar Servië open.

Dit land, dat al de afschuwelijkheden van den

Een Engelsch divisie-hoofdkwartier te Saloniki.

oorlog had gekend, dat zijn leger had zien wijken, na heldhaftige gevechten, ver over zijn grenzen, dat de onmenselijke bezetting van den vijand met bewonderenswaardig stoïcisme had doorstaan; het zou eindelijk zijn nooit vervlogen hoop in verwezenlijking zien gaan. Het oogeblik der bevrijding was aangebroken.

Op 5 Oktober wierpen de Fransch-Servische troepen een Oostenrijksch korps terug op Vranja. In Albanië moesten de Oostenrijksche troepen wijken. De Italiaansche generaal Ferrero bezette Berat, trok over de Devoli en was op 9 Oktober in El-Bassan. Rechts bezetten de Grieken Cavalla en Drama. 90.000 vijanden werden gevangen genomen en 2.000 kanonnen veroverd.

Op 12 Oktober veroverden de Serviërs Nich, en bereikte de Fransche ruitery Prizrend en Mitrovitza.

Dan trokken de Serviërs langs de beide oevers der Morawa naar Belgrado op.

Op 14 Oktober waren de Italianen te Durazzo en Tirana.

Op den 19ⁿ stonden de Franschen aan den boord van den Donau, in de buurt van Vidin en Lom-Palanka.

Scutari viel op 31 Oktober. Op 1 November, na een zegetocht van 45 dagen, trokken de Servische troepen hun hoofdstad, Belgrado, binnen. Servië was bevrijd.

XVII

DE STRIJD TEGEN DE TURKEN IN 1918

De strijd in Palestina. — Bevrijding van Palestina en Syrië. — De verovering van Mesopotamië. — Wapenstilstand met Turkije.

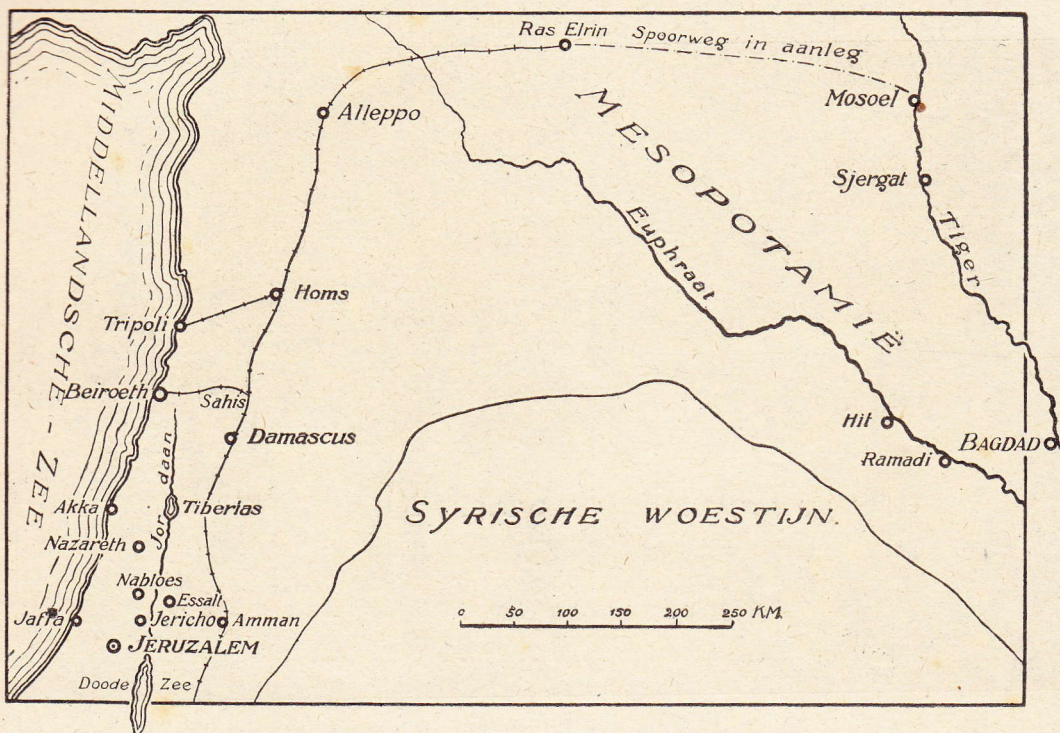
Op 9 December 1917 was, zooals wij vroeger gemeld hebben, Jerusalem door de troepen van generaal Allenby op de Turken veroverd. Daarmede waren echter de kriegsbedrijven in Palestina niet beëindigd. De Turken beschikten over een aanzienlijke troepenmacht, welke een ernstige bedreiging voor de Britsche legers vormde.

Den 28ⁿ December 1917 ondernamen de Turken zelfs een poging om Jerusalem te heroveren. Deze aanval mislukte.

Eene reeks gevechten volgde. De Britten ondervonden hierbij veel hulp en steun van de Arabieren. De Turken moesten wijken. Op 20 Februari 1918 hadden de Britten Jericho aan de Jordaan bereikt.

Langzaam vorderde hun opmarsch. De moeilijkheden, welke het terrein hier bood, waren groot. Versterkt door Duitsche afdeelingen, slaagden de Turken er in op 4 April de Britten bij Amman ten Oosten van de Jordaan een nederlaag toe te brengen, hetgeen de Engelschen dwong naar den stroom terug te wijken. Slechts begin Mei konden de operaties hier hervat worden. De strijd bracht geen beslissing, daar er met afwisselend sukses gestreden werd.

In den nacht van 18 op 19 September gingen de Engelschen ten Oosten van den weg Jerusalem-Nabloes over een breed front tot het offensief over. De eerste stormloop werd gebroken, maar tegen middernacht werd de aanval herhaald en tot den morgenstond voortgezet. De Turken behielden echter hunne stellingen. In het kustvak, waar Engelsche oorlogsschepen met hun vuur den aanval steunden, moesten de Turken echter terugtrekken en diensengevolge den weg naar Nabloes prijsgeven.

Kaart van het strijdtooneel in Palestina, Syrië en Mesopotamië.

Intusschen had de kavalerie Nazareth en alle wegen naar het Noorden bezet, zoodat de Turksche terugtocht in een vlucht ontaardde, waarbij zij zware verliezen leden. Hoe zij ditmaal zoo lang stand hadden gehouden werd opgehelderd, toen het bleek dat Generaal Liman von Sanders het bevel had gevoerd en nog juist aan krijgsgevangenschap had kunnen ontsnappen. 18.000 krijgsgevangenen vielen in Engelsche handen. De Koning van Engeland zond aan generaal Allenby een telegram om hem en zijn troepen geluk te wenschen en zijn dank te betuigen.

De korrespondent van « Reuter » in Palestina, deelde bijzonderheden over de vervolging van de Turken door de Engelschen mede. Lange transport-kolonnies, die naar het Noorden aftrokken, wandelden eenvoudig in de handen van de Engelsche kavalerie. De wegen waren volgepropt met vluchtende troepen, die een gemakkelijk doel voor de vliegers vormden. Deze lieten een hagel van bommen op het verwarde kluwen neerdalen, welke een vreeselijke uitwerking hadden. Het tafereel na den slag bood een verschrikkelijk uitzicht, zooals men alleen in nachtmerries aanschouwt.

Verder had de vijand veel van de machinegeweren te lijden.

Deze nederlaag, waarbij de Turken twee derde van hun krijgsmacht verloren hadden, was in Palestina en Syrië het begin van het einde. Ook de troepen ten Oosten van de rivier moesten in allerijl terugtrekken of zich overgeven. Het overschot van het Turksche leger in Syrië, op de hieën gevolgd door Engelsche, Fransche, Indische en Arabische kavalerie, door vliegers bestookt, verkeerde in een bijna wanhopigen toestand. Het

trachtte nog stand te houden bij het meer van Tiberias, maar werd tot overgave gedwongen. Een tienduizend krijgsgevangenen vielen de verbonden troepen in handen.

De Turken waren nu voor goed verslagen. De weg naar Syrië lag voor de overwinnaars open. Zij rukten naar het Noorden, en 't werd nu eene reeks van overwinningen, bekroond door de inname van Damaskus op 3 Oktober, waar 7.000 man zich overgaven. De Turksche verliezen aan krijgsgevangenen beliepen toen 50.000 man, terwijl 325 kanonnen werden buitgemaakt.

Hiermede was Palestina, het Heilig Land, van de heerschappij der Turken verlost.

Ook Syrië zou spoedig worden veroverd.

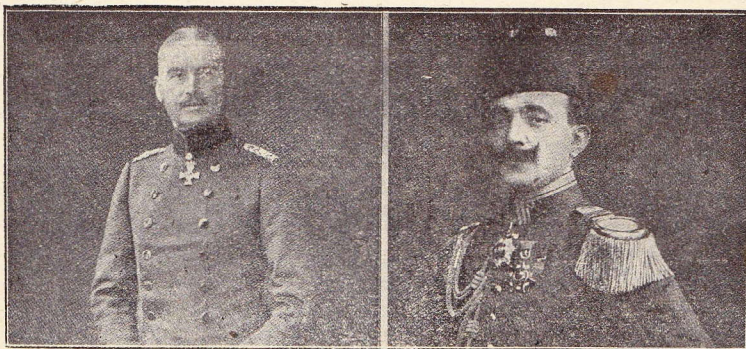
Den 8^e Oktober bezette Britsche ruitrij Sahis, 30 km. ten Noord-Westen van Damaskus, waar zich het breede spoorwegnet uit het Noorden met het smalle net door Syrië vereenigt.

Intusschen waren te Beiroet Fransche troepen, onder bevel van vice-admiraal Varney, geland en met groote geestdrift ontvangen. Beiroet met zijn 200.000 inwoners, is zeer Franschgezind, de Fransche taal wordt er algemeen gesproken en steeds hebben de inwoners zich tot Frankrijk gewend, wanneer de Turksche dwingelandij al te drukkend werd.

Op 13 Oktober werd Tripoli en op den 15^e Homs veroverd. De Britten telden nu een 75.000 gevangenen en enkel 17.000 man der 4^e, 7^e en 8^e Turksche legers hadden weten te ontkomen.

Op 26 Oktober viel Aleppo en hiermede was ook geheel Syrië in handen van de Entente.

Alvorens de krigsbedrijven verder te volgen, willen wij den lezer een gedácht geven van de groote moeilijkheden, welke de troepen — zooals

Generaal Liman von Sanders,
hoofd der Duitsche militaire missie
in Turkije.

Enver Pasja,
Turksch minister van
oorlog.

wij hooger reeds deden opmerken — bij hun opmarsch te overwinnen hadden. Wij ontleenen deze bijzonderheden aan een verslag van den bijzonder korrespondent van de « Illustration », Jules Chancel, aan zijn blad.

Het Turksche front in Palestina liep over een totale lengte van 100 km. Men stelle zich echter deze frontlijn niet voor lijk het ononderbroken loopgraaf-systeem in Noord-Frankrijk en in België. Dit front vormt geen strakke lijn, maar is uiterst grillig en voor alles zeer bewegelijk. Een plotse aanval van de Britten stelt hen in het bezit van verschillende rotsachtige heuvelrijen of duinen. Evenwel hadden zulke suksessen gemeenlijk geen doorslaande gevolgen, daar, achter de veroverde stellingen, steeds weer nieuwe duinen en rotsheuvelen te bemeesteren waren.

De oorlogvoering zelf is geheel anders dan op de andere fronten. Beschietingen dienen tot niets; loopgraven zijn er niet, de soldaten zitten in kleine dekkingen, die men « sangars » noemt en welke voor den vijand onzichtbaar zijn. Ook de kanonnen zijn onzichtbaar en onder de steenen bedolven. De woestijn bestaat hier inderdaad veel meer uit steenen, dan uit zand, ten minste in den sektor langs den rechteroever van de Jordaan.

Men zal begrijpen dat, bij zulke omstandigheden, een snel oprukken geheel uitgesloten was. Daarenboven moest er in deze woestijn voor voorradingsgezorgd worden, daar de troepen anders van honger en dorst dreigden om te komen. Over de moeilijkheden, hieraan verbonden, zal men niet licht denken, zoo men weet dat de konvooien 40 km. in de woestijn hadden af te leggen en dat Jeruzalem zoowat 500 km. van Port-Saïd of Kantara verwijderd ligt. Geen dag echter hebben de troepen gebrek geleden.

Daar, waar de vervoer-wagens niet rijden konden, werd het transport door kamelen of ezels verzekerd.

Chancel vertelt van zijn bezoek aan den sektor van Jericho.

Men had hem gewaarschuwd, dat hij « de hel » zou betreden. « In deze omschrijving ligt niets overdreven », verklaart de schrijver, « zij is zelfs aangrijpend waar ».

« Alles draagt er toe bij den indruk van een bezoek aan het helle-rijk te geven.

Men vertrekt van den op 1000 meter boven den spiegel der Middellandsche Zee gelegen Olijfberg; men daalt, daalt steeds door basalt-engten, in wolken van aschachtig stof, naar de landen, gelegen op 400 meter beneden den spiegel van dezelfde zee; men moet de temperatuur- en atmosferische drukkingsverschillen onderstaan, welke dusdanig afdalen veroorzaakt, om dan op den bodem van deze rotsen-kuip woeste landschappen te vinden, die Gustave Doré in zijn illustraties voor Dante moeten geïnspireerd hebben, en eindelijk deze Doodse Zee te bereiken, welke alleen door den oorlog uit haar verderfelijken slaap ontwaakte; ziedaar de beproeving welke de troepen te doorstaan hebben, die de boorden van de Jordaan hebben te verdedigen. Deze streken moet men bezocht hebben, om naar waarde het weerstandsvermogen der dappere soldaten te schatten; zij die gedwongen waren een zengende hitte te verdragen, een stof beladene lucht in te ademen; muskieten, schorpioenen, slangen, al de kwaadaardige dieren te weerstaan, die hen onophoudelijk plaagden.

Op een twintigtal kilometer van Jeruzalem, betreedt men den eersten helle-cirkel.

Het landschap verandert plots van uitzicht en de temperatuur stijgt tot 40 graden. Rondom ons liggen ingestorte rotsblokken, wier heldere en sombere tinten een aangrijpende tegenstelling vormen. Stel u de bergen van geschilderd karton uit een reusachtig « Luna-park » voor. De natuur, menschen en dingen, alles is overdekt met een dikke laag stof. Men ademt vuur en asch.

De Australische troepen, blank bepoederd en half naakt, die op de baan in wagens of te paard voorbijtrekken, verschijnen, met hun groote, bepluimde deukhoeden, als fantastische visioenen van makabere pierrots. De gendarmen, die aan de kruisingen der wegen geplaatst zijn, lijkend, ook zij, witte beelden, wijzen den weg met een automatisch gebaar.

Niets levends schijnt in deze akelige streken te kunnen bestaan.

Wij trekken aldus doorheen plaatsen met na-

Schipbrug over de rivier bij Bagdad.

men, die tot de verbeelding spreken, als de « ouadi Mouffalk » of vallei van den fluitenden wind, en wij naderen Nebi-Mouzza, een vermaard Muzeïmansch heiligdom, waar Mozes begraven ligt. »

Chancel bereikte ten slotte, na dezen moeilijken tocht, het Britsche kamp. Een Australisch kapitein voerde er het bevel. Het kamp zelf was gunstig gelegen, ten minste wat zijn strategische ligging aangaat, daar men er de vlakte van de Jordaan beheerscht. Ten opzichte van het comfort, was er evenwel geen reden om de soldaten te benijden. Een hevige wind woei er aanhoudend, die gedurig de tenten losrukte.

Chancel wist daarvan mee te spreken. Pas zat hij aan den disch, of een windvlaag rukte geheel de tent los. Tafels, kaarten, eten, alles werd meegesleurd. De Australische kapitein nam het geval evenwel niet tragisch op. Hij raapte een doosje

« beef » van den grond op en vergenoegde er zich mee te zeggen: « De wind is vandaag wat hevig. Maar 't is dan ook niet zoo warm »...

Chancel vervolgde zijn tocht en bezocht Jericho. Hij beschrijft deze stad aldus:

« Ziehier enkele boomen, wat groen, wat gehavende huizen; 't is Jericho met den dreunenden naam, zoo weinig in verhouding met zijn werkelijke beteekenis. Hoe kan het ook anders? Wie kan er aan denken in deze streek, waar de aarde misschien vruchtbaar zou zijn, indien de hitte niet elk menschelijk werk onmogelijk maakte? En toch zeggen de geschiedenis en de Heilige Schrift, dat dit land eens bloeiend was, dat Eriha geheel Palestina van graan voorzag, dat Josué de muren van deze stad deed vallen en dat Herodes er het prachtig paleis deed bouwen, waarin hij stierf.

Wat blijft er nog van deze heerlijkheden over?